

Ko e Pākālavá mo e COVID-19

(kolonavailasi)

Kapau na'a ke pā-kālava tautautefito kapau 'okú ke laka hake he ta'u 65, pe koe toko taha 'Apolisinolo pe Torre Strait Islander koe 'oku ke laka hake he ta'u 50, ko e me'a mahu'inga taha te ke lava 'o fáí ko ho'o muimui ki ho'o palani tauhí pea 'alu ki he ngaahi 'apoinimeni mo ho'o timi tokanga'i e mo'ui lelei. Ko e ni'ihí 'eni 'o engaahi founga ke tauhí'aki ho'o mo'ui lelei.

Tauhi lelei ho'o mo'ui pākālavá

'Ai ho'o faito'ó 'o hangē ko e tu'utu'uni 'a e toketaá.

'Oua na'a ke tuku ha fa'ahinga faito'ó tukukehe ka ko ha fale'i ho'o toketaá. Ko e ngaahi faito'ó ko'eni' 'oku fa'u ia ke ta'ofi koe mei ha toe pākālava. Ko e ngaahi faito'ó ki ho fua-totó 'oku mātu'aki mahu'inga pea 'oku 'ikai ha fakamo'oni ia ko hono folo ko ia 'a e ngaahi faito'ó fua-totó 'oku ma'olungaange ai 'a e tu'ulaveangofua 'a e kakai' ke pihia 'i he kolonavailasi'.

Kapau 'oku 'i ai ha'o fa'ahinga hoha'a, telefoni ki ho'o toketaá pe sipesolisi' 'i he 'uluaki faingamālié ke fakapapau'i 'oku ke mateuteu pea mo ma'u 'a e fakamatala fakamuimui tahá.

Kapau 'oku fakafokifā ha tupu hake ha ngaahi faka'ilonga hangē ha pākālavá, manatu'i 'a e fekau FAST - Facial drooping (mapelu e 'ulú), Arm weakness (vaivai e umá), or Speech difficulties (pe faingata'a e leá), Time is of the essence (mātu'aki mahu'inga 'a e taimi') - Telefoni leva ki he 000 ki ha me'alele-uta-mahaki.

Kapau 'oku ke fiema'u ke 'alu ki falemahaki, 'alu mo ho'o ngaahi faito'ó.

Fakapapau'i 'oku a'u mai ki he 'ahó ni 'a e kotoa ho ngaahi huhu malu'i.

'Ai ke ke longomo'ui, 'o a'u ki ho'o 'i 'apí. Fakasi'isi'i 'a e ngaahi taimi tangutu fuoloá. Kaka mo hifo 'i he ngaahi sitepu 'i ho 'apí 'i he lahi taha te ke lavá pea ngāue'aki 'a e ngaahi ngāue faka'api hangē ko e ngāue he ngoué mo e fakama'a-'apí ko ha founga ia ke toe longomo'ui fakasino ange ai.

Kapau 'okú ke nofo toko taha, alea'i ke 'i ai ha mēmipa 'o e fāmilí, kaungāme'a pe kaungā'api ke faingamālie 'i he taimi te ke fiema'u tokoni ai.

Tauhi malu mei he COVID-19

(Kolonavilasi)

Toutou fufulu ho nimá 'aki e koa mo e vai 'o 'oua toe si'i hifo 'i he sekoni 'e 20 pe ngāue'aki ha me'a tāmāte siemu ki he nimá.

Tae pe mafatua ki ho tui'inimá pe ko ha pepa holoholo. 'Osi pea laku leva 'a e pepa holoholó.

Muimui ki he ngaahi tu'utu'uni fakamuimui taha ki ho siteiti.

Kapau 'oku ke ta'u 70 pe lahiange, oku totonu ke ke nofoma'u 'i 'api 'i he lahi taha 'e malavá.

Nofo mama'oange 'i he mita 'e 1.5 mei he kakai kehé 'i he taimi kotoa pē, 'o a'u ai pē ki he taimi 'oku ke 'a'ahi ai ki he kakai kehé.

Nofoma'u 'i 'api kapau 'oku ke puke.

Kapau 'oku ke ma'u ha ngaahi faka'ilonga hangē ko e tae, mamahi/veli e mongá, nounou e mānavá pe mofi, 'oku totonu ke ke sivi COVID-19. Tā ki ho'o toketaá pe 'alu ki ha kiliniki fai'anga sivi COVID-19 ma'ae kakai.

Kapau 'okú ke ma'u ha ngaahi faka'ilonga mamafa hangē ko e faingata'a e mānavá, tā ki he 000 ki ha Me'alele-uta-mahaki.

Ngaahi ngāue fakafaito'o fo'ou fetu'utaki-telefoni ki he mo'ui:

Ke holoki e mofele 'a e COVID-19, 'oku lahi e kau toketā he taimi ni 'oku nau ngāue'aki e fetu'utaki telefoni ki he mo'ui (vitió pe telefoni) ki he ngaahi 'apoinimeni mo e toketaá 'oku totongi 'e he pule'angá. Tā ki he 'ofisi ho'o toketaá ke ke 'ilo 'a e ngaahi founga ki ho'o 'apoinimeni fakafaito'o

Tauhi ke ma'u 'a e fakamuimitaha 'o e tali 'a e Pule'anga 'Aositelēliá ki he COVID-19

Ki ha toe fakamatala, tā ki he National Coronavirus Health Information Line 'i he **1800 020 080**.

Ki ha fakatonulea ta'etotongi 'i he telefoni, tā ki he **131 450**, talaange 'a e hingoa 'o e lea 'oku ke fiema'ú. Kole ki he fakatonuleá ke fakahoko koe ki he laine Fakamatala ki he Mo'ui kau ki he Kolonavilasi.

